

Роман Гуревич

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Майя Кадемія

Вище професійне училище № 4 м. Вінниця, Україна

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ І ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФТЕХУЧИЛИЩ ЗАСОБАМИ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На фоні підвищення уваги з боку суспільства і держави до проблем інформатизації освіти, що виявляється в різних формах — прийняття спеціальних програм, створення концепцій, відродження практики централізованих поставок в освітні заклади навчальної комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, підготовка електронних підручників і навчальних посібників, створення навчаючих комп'ютерних програм, розробка освітніх сайтів в Інтернет й їхнє наповнення актуальними освітніми ресурсами і т.д. — на перший план висувається завдання забезпечення якісної підготовки та організації системи неперервного підвищення кваліфікації педагогічних і управлінських кадрів, зокрема в галузі застосування сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІТКТ).

Зміни в суспільстві, пов'язані з бурним впровадженням ІТКТ у різноманітні сфери і галузі, висувають принципово нові вимоги до підготовки і перепідготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах. Система навчання педагогічних працівників має забезпечити формування в кожного слухача рівень інформаційної культури, адекватний сучасному рівню розвитку суспільства. Інформаційний соціум, що нині складається, вимагає докорінних змін технологій в освіті, що може здійснюватися еволюційно-революційним шляхом.

Зміна державних стандартів педагогічної освіти в галузі використання ІТКТ і ефективного застосування сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі дозволять за повний період навчання природним еволюційним шляхом домогтися поступового поліпшення якості підготовки фахівців, здатних швидко адаптуватися в інформаційному середовищі.

Для здійснення якісного стрибка в підготовці педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) має відбутися істотна зміна технологій освіти, спрямована на розвиток інформаційної культури кожного викладача, майстра виробничого навчання, що безперечно призведе до зміни навчальних планів і програм, з'являться додаткові вимоги до педагогічних працівників, пов'язані з умінями використовувати сучасні інформаційні технології в своїй професійній діяльності. На нашу думку, така зміна освітніх технологій для педагогічних працівників ПТНЗ може носити революційний характер.

Використання інформаційних технологій у професійній підготовці педагогів забезпечує:

- підвищення якості процесу формування готовності педагога до професійної педагогічної діяльності в умовах сучасного інформаційного середовища;
- оптимізацію процесу підготовки та перепідготовки педагогічних працівників;
- формування навичок комп'ютерного моделювання процесу прийняття педагогічних розв'язків у професійній діяльності;
- процес неперервної підготовки фахівців, які володіють навичками використання ІТКТ у своїй професійній діяльності.

Проведені нами дослідження з урахуванням наявних публікацій з даного питання підтверджують, що професійна підготовка педагогічних працівників в умовах впровадження ІТКТ у масову практику має задовольняти таким вимогам:

- готувати педагогічних працівників, професійні обов'язки яких зараз або в найближчому майбутньому потребують введення та використання ІТКТ;
- використовувати сучасні інформаційні технології як засоби і методи навчання практично зі всіх дисциплін, що вивчаються;
- готувати педагогічних працівників з урахуванням введення ІТКТ і до навчального процесу освітніх установ, і до системи освіти в цілому.

Інтенсивний розвиток ІТКТ і прискорення темпів модернізації комп'ютерного парку закладів освіти визначили необхідність ефективного використання сучасного комп'ютерного обладнання для підвищення якості освіти й організації системи неперервного підвищення кваліфікації і професійної компетентності педагогічних і управлінських кадрів у галузі використання ІТКТ.

Проблема розвитку професійної компетентності педагогів професійно-технічних навчальних закладів у системі післядипломної освіти набуває особливої актуальності в сучасних умовах реформування освітньої галузі. Деяким аспектам цієї проблеми присвячені дослідження В.В. Олійника, М.І. Кравцова, В.С. Пікельної, М.М. Поташника, Т.І. Сушенко, Л.І. Шевчук і ін. (розвиток професійної компетентності педагогів під час курсової підготовки). Проте в цих дослідженнях недостатньо відображені питання застосування сучасних інформаційних технологій для підвищення фахової майстерності педагогічних працівників ПТНЗ.

Вивчення інформатики в педагогічних і багатьох технічних ВУЗах, як відомо, обмежується оволодінням комп'ютера на рівні користувача; дуже рідко випускники на достатньому рівні володіють інформаційними технологіями навчання. Це цілком зрозуміло, тому що вивчення професійної інформатики потребує висококваліфікованих викладачів, які вміють вдало застосовувати засоби інформатики, знають методику їхнього впровадження, наявність апаратних і програмних засобів. Недоліки такої освіти майбутніх педагогів ПТНЗ можна виправити шляхом навчання та підвищення кваліфікації за допомогою засобів інформаційних технологій.

Науковцями доведено, що використання інформаційних та телекомунікаційних технологій у навчальному процесі підвищує його ефективність, сприяє розвитку самостійного пошуку знань, оволодінню вміннями та навичками, вибору режиму навчальної діяльності, організаційних форм і методів навчання.

Очевидно, що процеси, які відбуваються в суспільстві, в освіті, привели до появи відставання між інформаційно-інноваційними досягненнями та рівнем використання наукових і технологічних досягнень у навчальному процесі, потребують забезпечення неперервного розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти, систематичної післядипломної освіти та підвищення фахової майстерності.

А тому в цій статті ми розглядаємо підвищення кваліфікації та поглиблення професійної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ, що можна здійснювати на внутрішньоучилищному, курсовому, самоосвітньому та регіональному рівнях післядипломної освіти.

Для реалізації такої неперервної системи підвищення кваліфікації необхідно попередньо здійснити тестування педагогічних працівників для того, щоб одержати чітке уявлення про загальну, професійно-педагогічну, практично-діяльнісну культуру, рівень професіоналізму.

Ця робота може бути реалізована різними шляхами. Наприклад, в межах методичної комісії навчального закладу, обласної методичної комісії, більш глибокого навчання в школах фахової майстерності, що можуть бути організовані в окремих навчальних закладах або на рівні обласних навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти (НМЦ ПТО).

Така форма підвищення кваліфікації, фахової майстерності здійснюється у Вищому професійному училищі № 4 м. Вінниці (I етап) та має продовження на очно-заочних курсах на базі НМЦ ПТО (II етап). Проводиться на основі діагностування потреб педагогічних працівників та рівня їхньої професійної компетентності. Це дає можливість здійснювати безперервне підвищення кваліфікації без відриву від основної роботи на базі навчального закладу за умов наявності відповідного кадрового потенціалу та належної матеріально-технічної бази.

В училищі є необхідні педагогічні кадри, створена локальна корпоративна мережа Intranet, відповідні програмні продукти, що забезпечують їхню роботу, власна електронна бібліотека, мультимедійні підручники, посібники для проведення лабораторних робіт. Все це створює умови для підвищення кваліфікації та фахової майстерності за дистанційною формою.

За останні три роки професійну компетентність за такою системою підвищили 63 працівники училища (викладачі та майстри виробничого навчання). Вони практично не відривались від роботи, не виїжджали за межі міста, не покидали своїх ро-

дин. Водночас вони пройшли підвищення кваліфікації, успішно атестувалися на більш високу категорію, що дало їм можливість поліпшити й матеріальні умови.

Підвищення кваліфікації та фахової майстерності у нас складається з двох етапів:

- перший здійснюється в школі фахової майстерності за дистанційною формою. Кожний працівник працює за обраною тематикою курсів, одержує консультації т'юторів один раз на місяць, працює з електронними посібниками, виконує лабораторні (практичні) роботи, проходить тематичне тестування, виконує контрольні роботи та захищає підсумкову курсову роботу;
- другий етап — на базі НМЦ ПТО, де слухачам читають лекції з психології та педагогіки, а також вони виконують підсумкову контрольну роботу.

Кожна тема, за якою здійснюється навчання у школі фахової майстерності вивчається за допомогою кейс-технології на основі електронного навчального посібника і має таку структуру (анотація; мета заняття; форма навчання; зміст курсу; тематика курсових робіт; рекомендована література).

Кожний, хто навчається, має можливість відкрити будь-яку з вищезазначених сторінок, одержати потрібну інформацію.

Наприклад: „Зміст курсу”.

Зміст курсу

1. Тематичний план курсу.
2. Програма курсу.
3. Навчальні матеріали для дистанційного вивчення курсу.
 - 3.1. Поняття про урок, завдання уроку теоретичного навчання.
 - 3.2. Поняття поурочного планування, вимоги до підготовки уроку.
 - 3.3. Загальні вимоги до структури уроку.
 - 3.4. Типологія традиційних уроків теоретичного навчання.
 - 3.4.1. Типологія уроків теоретичного навчання. Урок засвоєння нових знань.
 - 3.4.2. Урок формування умінь і навичок.
 - 3.4.3. Урок закріплення знань, умінь і навичок.
 - 3.4.4. Урок контролю і коригування знань, умінь і навичок; урок перевірки знань.
 - 3.4.5. Урок узагальнення і систематизації знань.
 - 3.4.6. Комбінований урок.
 - 3.5. Уроки теоретичного навчання, що проводяться за нетрадиційними методами.
 - 3.6. Узагальнення курсу.
4. Навчальні матеріали для підвищення кваліфікації шляхом самоосвіти.
 - 4.1. Методичні матеріали для вивчення теми „Типи уроків теоретичного навчання та методика їхнього проведення”.
 - 4.2. Література.
5. Навчальні матеріали для контролю рівня знань.
 - 5.1. Тестові завдання.
 - 5.2. Тематика курсових робіт.

Зміст курсу побудований у вигляді електронного навчального посібника. Це дає можливість „стиснути” величезний теоретичний матеріал, розмістити його у вигляді електронних сторінок підручника, що містять теоретичний матеріал, практичні

приклад, систему завдань та тестів для закріплення вивченого. Електронний текст містить гіперпосилання. Наприклад, урок 3.2 передбачає вивчення теми: „Поняття поурочного планування, вимоги до плану уроку”.

УРОК 3.2

Тема: Поняття поурочного планування, вимоги до плану уроку

Опрацюйте матеріал даного заняття за такою схемою:

1. Поняття **плану** уроку; з якою **метою** він складається?
2. Що має бути врахованим під час **складання плану** уроку?
3. **Зміст** розділів поурочного плану.

Безпосередня підготовка викладача до уроку — це планування уроку, конкретизація тематичного планування відповідно до кожного, окремо взятого уроку, продумування і складання плану та конспекту уроку після того, як визначені основний зміст і спрямованість уроку. План уроку необхідний кожному вчителю, незалежно від його стажу, ерудиції та рівня педагогічної майстерності. В плануванні уроку і розробці технології його проведення виділяються дві взаємопов’язані частини: 1) обмірковування мети уроку, кожного його етапу; 2) запис у спеціальному зошиті обраної форми плану уроку.

Планування уроку бажано проводити відповідно до такої схеми:

1. Розробка системи уроків за темою або розділом.
2. Визначення навчальних, виховних і розвивальних завдань уроку на основі програми, методичних посібників, підручника та додаткової літератури.
3. Добір оптимального змісту матеріалу уроку, розподіл його на низку опорних знань, дидактична обробка.
4. Визначення основного матеріалу, який учень має зрозуміти і запам’ятати на уроці.
5. Формування навчальних завдань уроку.
6. Розробка структури уроку, визначення його типу та найбільш доцільних методів і прийомів навчання.
7. Установлення зв’язків під час вивчення нового матеріалу з іншими предметами і використання цих зв’язків у процесі вивчення нового матеріалу та формування нових знань, умінь і навичок учнів.
8. Планування всіх дій учителя та учнів на різних етапах уроку і, перш за все, під час оволодіння новими знаннями і вміннями, а також за умов застосування їх у нетрадиційних ситуаціях.
9. Добір дидактичних засобів уроку (плакатів, картин, карток, схем, допоміжної літератури та ін.).
10. Перевірка обладнання і механічних засобів навчання.
11. Планування записів викладачем та учнями як на дошці, так і в зошитах учнів.
12. Прогнозування об’єму уроку і форм самостійної роботи учнів на уроці, а також її спрямованості на розвиток їхньої самостійності.
13. Засвоєння форм і засобів закріплення одержаних знань і набутих умінь на уроці та вдома, засобів узагальнення та систематизації знань.
14. Визначення змісту, об’єму і форм домашнього завдання, обдумування методики домашнього завдання.
15. Визначення форм підведення підсумків уроку.
16. Записування плану і структури уроку згідно з вимогами.

Після такого ґрунтовного аналізу, обмірковування структури уроку викладач здійснює запис плану-конспекту уроку. При цьому конспект уроку, особливо для викладача-початківця, розробляється досить детально, розгорнуто. Такий конспект може бути опорою в його роботі не лише в одній групі, а й в усіх групах однієї паралелі.

План уроку — це початок творчого пошуку, засіб ефективності уроку, реалізація задумки викладача. В ньому відображається тема уроку і група, в якій він проводиться, мета уроку з конкретизацією його дидактичних задач, короткий зміст матеріалу, який вивчається на уроці, визначається форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, методи, засоби навчання, система знань і задач, виконуючи які буде успішно здійснюватися актуалізація раніше засвоєних опорних знань і способів діяльності, формування нових наукових понять і способів діяльності та їхнє застосування в різних ситуаціях, контроль і коригування навчальної діяльності учнів та їхній поступальний рух від незнання до знання, від невміння до вміння здійснювати на цьому шляху необхідні і достатні пізнавальні та практичні дії під час розв'язування запланованих на уроці навчально-пізнавальних задач. У плані уроку уточнюється його структура, визначається орієнтовний час на різні види роботи, прийоми перевірки успішності учнів, способи систематизації та закріплення набутих знань тощо.

Зміст розділів поурочного плану

1. Тема уроку.
 - 1.1. Дидактична мета і завдання уроку.
 - 1.2. Тип, структура уроку.
 - 1.3. Загальні методи. Прийоми роботи учнів.
 - 1.4. Засоби наочності, ТЗН, ПЕОМ тощо.
2. Актуалізація опорних знань.
 - 2.1. Які з раніше вивчених понять потрібно активізувати в свідомості учнів, щоб підготувати їх до сприйняття нового матеріалу?
 - 2.2. Самостійна робота учнів (її об'єм, зміст).
 - 2.3. Засоби розвитку інтересу учнів до теми, предмету.
 - 2.4. Форми контролю за роботою групи, окремих учнів.
3. Засвоєння нових знань.
 - 3.1. Нові поняття, закони, засоби їхнього засвоєння.
 - 3.2. Що повинні дізнатися чи засвоїти учні? Пізнавальні та навчальні завдання.
 - 3.3. Самостійна робота, її зміст (дидактичне призначення).
 - 3.4. Проблемні та інформаційні запитання.
 - 3.5. Варіанти вирішення проблеми.
 - 3.6. Варіанти закріплення вивченого.
4. Формування умінь і навичок.
 - 4.1. Конкретні уміння і навички для відпрацювання.
 - 4.2. Види усних і письмових самостійних робіт, вправ.
 - 4.3. Засоби „зворотного зв'язку”.
 - 4.4. Прізвища учнів, які будуть опитані.
5. Домашнє завдання.

Завдання для повторення матеріалу

1. Що треба враховувати під час складання плану уроку?
2. Чи слід враховувати в процесі складання плану уроку індивідуальні особливості учнів, чому?
3. Чи має бути відображена методична література в плануванні уроку, чому?
4. Навіщо вказувати часові межі для виконання певних частин уроку у плануванні?
5. Навіщо вказувати в плануванні наочні засоби навчання?
6. З якою метою складається конспект уроку?
7. Чи варто ознайомлювати учнів з планом уроку, чому?

ТЕСТ**Поняття поурочного планування, вимоги до плану уроку**

1. З чого починається розробка плану уроку?
 - А) з продумування засобів навчання;
 - Б) з обмірковування мети та завдань уроку;
 - В) з продумування методичної літератури.
2. На основі чого відбувається добір методів уроку?
 - А) на основі мети уроку;
 - Б) на основі завдань уроку;
 - В) на основі змісту уроку.
3. Під час складання плану уроку викладачам слід врахувати:
 - А) місце уроку в програмі, індивідуальні особливості учнів;
 - Б) зміст, мету, завдання уроку, засоби навчання, попередні знання учнів.
4. Чим є план уроку для викладача?
 - А) обов'язковим для виконання документом;
 - Б) своєрідною „шпаргалкою”;
 - В) конспектом уроку.

Після вивчення всього курсу кожний слухач відповідає на тести, а потім виконується і захищається курсова робота за темою, яку обирає сам слухач.

Тематика курсових робіт

Сплануйте, напишіть розгорнутий план-конспект уроку та проведіть його

№ п/п	Теми роботи
1	Комбінований урок
2	Урок засвоєння знань, умінь і навичок
3	Урок систематизації і узагальнення знань, умінь і навичок
4	Нетрадиційний урок (за вибором слухача)
5	Урок у вигляді рольової гри
6	Урок-диспут
7	Урок-семінар
8	Урок з використанням мультимедійних систем

Запропонована система підвищення кваліфікації й професійної компетентності дозволяє:

- навчальним закладам зберегти кадровий потенціал, постійно підвищувати фахову майстерність педагогічних працівників, впроваджувати новітні технології, залучати до навчання все більшу кількість педагогічних працівників;
- всім учасникам курсів надати постійний доступ до мережі INTERNET, INTRANET з організації праці, системи перепідготовки кадрів;
- навчальним закладам підвищити ефективність діяльності, завдяки підвищенню фахової майстерності педагогічних працівників на власній базі без відриву від виробництва;
- адміністрації розв'язати проблему неперервного підвищення кваліфікації та професійної компетентності працівників на робочих місцях з використанням навчально-матеріальної бази ПТНЗ, постійного її вдосконалення.

Все це сприяє підвищенню професійної мобільності педагогічних працівників, розвитку здатності до оволодіння і переробки інформації, впровадження у навчальний процес сучасних досягнень науки та виробництва. Інформаційно-телекомунікаційні технології сьогодні є надійним шляхом удосконалення професійної компетентності педагогів професійної школи.

Література

- Васюра А.С., Селезньова Р.В. Парадигми комп'ютерних технологій. Монографія. - Вінниця: „УНІВЕРСУМ – Вінниця”, 1998. – 136 с.
- Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах. - К:Вища школа, 1998. – 229 с.
- Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посібник для педагогічних працівників; студентів педагогічних вищих навчальних закладів. – Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2002. – 116 с.
- Колин К.К. Опережающее образование и проблемы информатики //Международное сотрудничество. - 1996. - №2 – С. 12-16.
- Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учебное пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Под ред. Е.С. Полат. – М., 2000. – 272 с.

Roman Gurewicz, Maja Kademija

RAISING THE LEVEL OF PROFESSIONAL SKILL AND COMPETENCE OF TECHNICAL SCHOOL TEACHERS WITH THE HELP OF NEW INFORMATION TECHNOLOGIES

Summary

Some ways of raising professional skill, competence and mastery of technical school teachers with the help of new information and telecommunication technologies are examined. The use of modern technical facilities gives a possibility to do this kind of work right in educational establishments. The achievements of Vinnytsia Higher professional school in the field of raising professional skill and competence of teachers and masters of industrial training are analyzed in the article.